

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28

ภาคผนวก

ยาสำหรับสตรีและทารก

ยาครรภ์รักษา

แก้หญิงมีครรภ์ให้เบาหน้อยหรือเกินประมาณ ท่านให้เอา

เจตมูลเพลิง ๑ โกรฐสอ ๑ ผลผักชี ๑ ดอกดีปลี ๑ มะตูมอ่อน ๑ สะค้าน ๑ เหง้าหมู ๑ กกลังกา ๑.
รากขี้ดมอน ๑ เปลือกโมกมัน ๑ จันทน์ทั้ง ๒ สิ่งละ ๑ เปลือกสมุลแว้ง ๑ เกสรบัวหลวง ๑ ใส่หม้อต้ม
รับประทานดินัก เมื่อเอายาลงหม้อเสกด้วย

คาถาสักกัถวา ดังนี้

สักกัถวา พุทธรัตนัง โอสถังอุตุระมะมัง วารัง หิตัง เทวะมนุษย์สานัง พุทธเตเชนะ โสติถินา นัสสันตุ
ปัตตะวา สัพเพทุกขาวปะสะเมนตุเต

สักกัถวา ธรรมรัตนัง โอสถังอุตุระมะมัง วารัง ปาวิฟ้าหุปะสะมะมัง ธรรมเตเชนะ โสติถินา นัสสันตุ ปัต
ตะวา สัพเพ ภะยา วุปะสะเมนตุเต

สักกัถวา สังฆะรัตนัง โอสถังอุตุระมะมัง วารัง อาหุเนยยัง ปาหุเนยยัง สังฆะเตเชนะ โสติถินา นัสสันตุ
ปัตตะวา สัพเพ โรคา วุปะสะ เมนตุเต

ยาต้มแก้ครรภ์รักษา

ท่านให้เอา จันทน์ทั้ง ๒ เกสรทั้ง ๕ รากลำเจี๊ยก รากไทรย้อย หน่ออ้อเขียวหรือหน่ออ้อลาย บัวน้ำทั้ง
& เทียนสัตตบุษย์ เทียนดำ รากยอบ้าน ยาทั้งนี้เอาสิ่งละ ๒ บาท

ต้มกินแก้ หญิงมีครรภ์มีอาการคลื่นเหียน อาเจียน หรือเป็นไข้มีอาการร้อนๆ หนาวๆ หรือเป็นเม็ด
ผื่นทั้งตัว จงต้มยานี้ให้กินให้จงได้ จะหายดังปลิดทิ้ง

ยาหม้อครรภ์รักษา

ให้เอาโกรฐทั้ง ๕ เทียนทั้ง ๕ บัวน้ำทั้ง ๕ จันทน์ทั้ง ๒ กฤษณา กระลำพัก ขอนดอก ชะลูด แก่นสน
รากสามสิบ เทพทาโร อบเชยเทศ เปลือกสมุลแว้ง สรรพคุณยา ๒๖ สิ่งนี้ทำเป็นยาหม้อ ต้มรับประทาน เข้า-
เย็น ให้แข็งแรงดี

29

๘๐

30

ยาครรรักษ์รักษา

31

ท่านให้อารากชุมเห็ดเทศ ๑ รากชะเอมเทศ ๑ เอมะพร้าวนาฬิกาอ่อน เอาทั้งเนื้อทั้งน้ำต้มให้หญิง
32 มีครรภ์รับประทาน แก่หญิงแพ่ท้อง มีอาการต่างๆ ดื่นัก

33

34

ยาครรรักษ์รักษา

35

ยานี้คุมเลือดให้ปกติ ท่านให้อาเภียนดำ เที่ยนขาว เที่ยนยาวพาดิ เอาหนักสิ่งละ ๑ บาท ลูกผักชี
36 ๑ เกสรบัวหลวง ๑ บาท มะพร้าวอ่อน ๓ ลูก เอาทั้งเนื้อทั้งน้ำต้มรับประทาน ในเมื่อสตรีเริ่มตั้งครรภ์จนถึง
37 จวนเวลาคลอดจึงหยุด ท่านกล่าวไว้ว่า สตรีมีครรภ์ผู้นั้นจะไม่มีอาการอย่างใดเกิดขึ้นเลย ในเมื่อรับประทาน
38 ยานานนี้แล้ว

39

40

ยาครรรักษ์รักษา

41

ท่านให้อาเปลือกสันพร้านางแอ ๑ รากหญ้านาง ๑ เกสรสารภี ๑
42 สรรพคุณ ทั้งนี้เอาสิ่งละเสมอกาก เอาน้ำมะพร้าวอ่อน ต้มให้แม่หญิงทรงครรภ์รับประทาน ทั้งแม่
43 และกุมารในครรภ์ จะมีกำลังกล้าแข็งแรงและปราศจากโรคทั้งปวงดี

44

45

ยาหอมแก้ลมและยาครรรักษ์

46

ท่านให้อา กฤษณา (เสี้ยนตาล) กานพลู โกรฐเขียง โกรฐพุงปลา โกรฐหัวบัว ดอกบุนนาคสวน น้ำ
47 ประสานทองสะตุ สังข์สุ่มแล้ว พิมเสนดี สมุลแว้ง อบเชยญวน

48

สรรพคุณ ๑๑ สิ่ง เอาหนักสิ่งละ ๑ บาท ชะเอมเทศหนัก ๖ บาท ปรงชะมดเขียงพอสสมควร บดทำ
49 เป็นผลละเอียด

50

น้ำกระสายใช้น้ำสุกหรือน้ำดอกไม้อดแช่น้ำก็ได้ แก้ลมหน้ามืด ตามัว ใจสั่น คลื่นเหียน อาเจียน
51 และเป็นยาครรรักษ์ด้วย ถ้าไม่ชอบรสหวานมาก ให้ลดชะเอมลงบ้าง

52

53

ยาแก้ลมหัวลูก

54

ที่เรียกว่า ลมหัวลูก คือ แม่หญิงที่ตั้งครรภ์ มีอาการคลื่นเหียน วิงเวียน หน้ามืด ตั้งแต่เริ่มตั้ง ครรภ์
55 จนใกล้คลอด

56

ท่านให้อาใบมะกา ๑ กำมือ ข่า ๕ แวน เกลือ ๑ กำมือ ต้มรับประทาน ตำรับกล่าวไว้ว่า ต้ม
57 รับประทานเกิดสักหม้อหรือ ๒ หม้อก็จะหาย

58

59

ยารับประทานให้คล่องถ่าย

60

ท่านให้เอาใบมะนาว ๑๐๘ ใบ ลงด้วยพระเจ้า & พระองค์ เมื่อขาดระดู รู้สึกว่ามีท้อง ให้เอายา
61 ขนานนี้ดื่มรับประทาน เข้า-เย็น มีอละ ๑ ถ้วยชา ก่อนอาหาร จะทำให้คล่องถ่าย สะดวกดีนัก มีผู้เคยใช้มา
62 แต่โบราณนานนักแล้ว จนกระทั่งปัจจุบัน

63

64

ยาคลอดบุตรง่าย

65

ท่านให้เอาใบมะกา ๑ กำมือ ขมิ้นอ้อย ๓ แว่น เถาวัลย์พอควร (เข้าใจว่า เถาวัลย์เปรียง) ๑ กำมือ
66 โดๆ สมอทั้ง ๓ สิ่งละ ๓ ลูก ใส่หม้อต้มรับประทานบ่อยๆ คลอดบุตรง่ายดีนัก

67

ยาคลอดบุตรง่าย ให้ไปพลีเอา รากลำเจียก ที่ห้อยจากต้นไม้ถึงดินมา ๓ ราก (เรียกว่า รากอะเทศ)
68 เมื่อไปพลีอย่าให้เงาทับต้น เอามาหั่นบางๆ พริกไทย ๗ เม็ด กระเทียม ๗ กลีบ ใส่ครกโขลกด้วยกัน คั้นเอา
69 น้ำรับประทาน เมื่อเวลาใกล้ๆ คลอดง่ายดีนักแล

70

71

ยาแก้ทารกในครรภ์ไม่ดิ้น

72

ท่านให้เอามะพร้าวอ่อน ๑ ลูกพินกัน และเอาผลผักชี ๑ รากสามสิบ เทียนดำ ๑ พิกุล บุนนาค สวรรณี
73 มะลิ เกสรบัวหลวง ใส่ในผลมะพร้าวอ่อน หมกไฟแกงหรือไฟอะไรก็ได้

74

ให้นำมะพร้าวเดือดนานพอสมควรแล้วเอาออกรินน้ำในผลมะพร้าวอ่อนให้แม่หญิงทรงครรภ์
75 รับประทานเป็นยาชื่นใจ ชูกำลังกุมารในครรภ์ดีนัก

76

77

ยาบำรุงครรภ์รักษา

78

มีคุณทั้งมารดาและทารก ท่านให้เอา โกรฐทั้ง ๕ เทียนทั้ง ๕ บัวน้ำทั้ง ๕ จันทน์ทั้ง ๒ อบเชย ชะลูด
79 ชะเอมเทศ กฤษณา กระลำพัก ขอนดอก แก่นสน สัก สักชี เปลือกสมุลแว้ง เทพทาโร แก่นประดู่ รากสามสิบ
80 เปลือกไข่น้ำ เปลือกสันพร้านางแอ เปลือกมะขาง ดอกพิกุล ดอกมะลิ ดอกสวรรค์ ชะมด พิมเสนเกล็ด

81

สรรพคุณ ยาทั้งนี้เอาสิ่งละ ๑ ส่วนเท่าๆ กัน บดเป็นผง บั่นแห้งไว้ เป็นยาบำรุงครรภ์ ทั้งแก้อาเจียน
82 แก้บิด แก้ไข้ แก้จุกเสียด แก้กระหายน้ำ บำรุงครรภ์ ใช้น้ำสุกหรือน้ำดอกไม้อ้อแก้อาเจียน น้ำลูกลอยเฒ่าไฟต้ม
83 หรือน้ำเทียนดำ ลูกผักชีต้ม แก้บิด น้ำกะทือ หมกไฟ แก้ไข้ ใช้ลูกกระดอม ก้านสะเดาต้ม แก้จุกเสียด ใช้ชิง
84 สด ๓ แว่นต้ม แก้กระหายน้ำ ใช้เม็ดมะกอกเผา ข้าวตากคั่วให้เหลือง ชะเอมเทศ รากบัวหลวง แขน้ำละลาย
85 ยาให้รับประทาน

86

87

ยาแก้บิดหัวลูก

88

ท่านให้เอา สารส้ม พริกไทย ฝาง เอาน้ำหนักเท่าๆ กัน ต้มเคี้ยวน้ำ ๓ ส่วน ให้งวดเหลือ ๑ ส่วน ใช้
89 แก้บิดหัวลูก ลงเป็นมูกและโลหิต

90

ยาแก้บิดหัวลูก ท่านเอา ครั้ง ผลเบญจกานี สีเสียดเทศ ชั้นไม้ตะเคียน ขมิ้นอ้อย ผลจันทร์เอา เท่าๆ
91 กัน ตำเป็นผง บรรจุในผลทับทิมสุ่มไฟแกลบ ให้สุกแล้วบดให้ละเอียด ทำแท่งไว้ กระจาย น้ำผึ้ง น้ำปูนใส แก้
92 บิดหัวลูกในหญิงมีครรภ์

93

94

ยาชูกำลังกุมาร

95

ท่านให้เอา หัวสด กระจับสด เกสรบัวหลวง ดอกจกกลนี รากรักซ้อน รากสามสิบ เทียนขาว-เปลือก
96 ชัณทศกร เอาเท่าๆ กัน ทำเป็นผงบด ละลายน้ำนมโคกิน ชูกำลังกุมารในครรภ์เวลาที่รู้สึกว่าจะครรภ์ไม่ไหวดิ้ง
97 ไม่ดิ้น ไม่ร่นเลย

98

99

ยาแก้ครรภ์ไม่ปกติ

100

ท่านให้เอา ดอกจกกลนี ดอกบัวหลวง รากขนาก ชะเอมเทศ ชัณทศกร เอาส่วนเท่าๆ กัน ทำผง
101 ละลายด้วยน้ำนมโคเป็นกระสาย รับประทานแล้วมีคุณ ทำให้กุมารในครรภ์ปกติ

102

103

ยาแก้โลหิตตกทางทวารหนักทวารเบาหญิงมีครรภ์

104

ท่านให้เอา ชิงสด ชะเอมทั้ง ๒ เอาสิ่งละเท่าๆ กัน ทำผงใช้น้ำสุราเป็นกระสาย ใช้สำหรับแก้ตกโลหิต
105 ทางทวารหนัก ทวารเบา เวลาตั้งครรภ์

106

107

ยาแก้โลหิตตกเวลามีครรภ์

108

ท่านให้เอา เสนียด ๕ จุกหอม จุกกระเทียม ใบพลวง ฝางเสน หนักสิ่งละ ๑ บาท และดินประสิว ๑
109 สลึง ต้มรับประทาน แก้ตกโลหิตเวลามีครรภ์

110

111

ยาแก้โลหิตตีขึ้น

112

ท่านให้เอา หนังกระเบนเผา กระเทียม พริกไทย ชิง สารส้ม ปรอด เอาเท่าๆ กัน ทำผงกระสาย น้ำ
113 สุรา แก้โลหิตตีขึ้น เมื่อกำลังอยู่ไฟจนถึงสลบยังแก้หาย

114

115

ยาแก้สันนิบาตหน้าเพลิง

116

ขนานที่ ๑ ท่านให้เอาใบมะกา ๕ ตำลึง ยาดำ ๒ บาท ฝักคูน ๓ ฝัก ผลมะคำดีควาย ๗ ลูก มะกรูด

117

๓๓ ลูก (ผ่า ๔ เอาแต่ ๓ ทิ้ง ๑) ใบส้มป่อย ๑ กำมือ ต้มรับประทานแก้สันนิบาตหน้าเพลิง

118

ขนานที่ ๒ ท่านให้เอา แก่นแล แก่นขนุน แก่นสน ชิง สักชี แก่นขี้เหล็ก จันทน์แดง จันทน์ขาว ตับเต่า

119

น้อย ตับเต่าใหญ่ แก่นกันเกรา แก่นปฐู เมล็ดฝ้าย ดอกสารภี ดอกพิกุล ดอกนูนนาค ดอกมะลิ เอาสิ่งละเท่าๆ

120

กัน ต้มแก้สันนิบาตเลือด และแก้ไข้เพื่อโลหิตระดูพิการได้ด้วย

121

122

ยาประสะนางคำ

123

ท่านให้เอา พริกไทย ชิงแห้ง ดีปลี สารส้ม ดินประสิว การบูร สรรพยาทั้งนี้เอาสิ่งละ ๒ สลึง

124

เปราะหอม ว่านน้ำ ผิวมะกรูด แก่นแสมทั้ง ๒ เทียนดำ ไพล เอาสิ่งละหนัก ๑ บาท ว่านนางคำ ๑๐ บาท ทำ

125

เป็นผง น้ำร้อนหรือน้ำสุรา เป็นกระสายแก้โลหิตทำพิษในเวลาที่อยู่ไฟ (เป็นยาขับโลหิต และน้ำคาวปลา แก้

126

มูกิดและขัดเบาได้ด้วย)

127

128

ยาขับโลหิตและแก้ลม

129

ท่านให้เอา เปล้าทั้ง ๒ สารส้ม แสมทะเล เทพทาโร ข่าตัน หัสคุณไทย ผักเสี้ยนผี ใบรักขาว ลูกจันทน์

130

ดอกจันทน์ กระวาน กานพลู หัวหมวย่างทราย หญ้าไซ เปลือกกุ่มบก เปลือกกุ่มน้ำ หนักสิ่งละ ๑ บาท ชะพลู

131

หัสคุณเทศ มะตูมอ่อน ใบคนที่สอ ผลสมอไทย ผลสมอเทศ หนักสิ่งละ ๖ สลึง มหาหิงค์หนัก ๕ บาท ดีปลี

132

หนัก ๖ บาท เจตมูลเพลิงหนัก ๑๒ บาท ทำผงละลายน้ำผึ้งหรือน้ำขิง น้ำข่า ต้มขับโลหิต ในเรือนไฟ (แก้ลม

133

๗ จำพวกได้ดี)

134

135

ยาแก้เลือดในเรือนไฟ

136

ท่านให้เอา เทียนทั้ง ๕ โกฐสอ โกฐเขมา เนื้อสมอไทย เนื้อสมอพิเภก ลูกผักชีล้อม ลูกผักชีลา เกลือ

137

สินเธาว์ น้ำประสานทองสะอาด ดอกสัตตบงชัญ หอยสังข์เผา เบี้ยภูเฒ่า มหาหิงค์ พริกไทย ชิงแห้ง การบูร เอา

138

เท่ากันทำเป็นผง กระสายน้ำร้อนหรือน้ำผึ้ง แก้เลือดร้ายในเรือนไฟ

139

140

ยาแก้เลือดเน่ามิให้ตื้น

141

ท่านให้เอา เทียนดำ เทียนขาว เกลือ ไพล กระชาย หัวหอม กระเทียม หนักสิ่งละ ๒ สลึง ผล

142

จันทน์เทศ ๑ สลึง ขมิ้นอ้อย ๑ บาท ดินประสิว ๑ บาท สังข์เผา ๑ บาท ทำเป็นผง น้ำกระสาย น้ำส้มซ่า น้ำ

143

ร้อน น้ำสุรา แก้เลือดเน่าร้าย มิให้ตื้นในเรือนไฟ

144

๘๔

145

ยาแก้โลหิตทำโทษ

146

147

148

149

150

ยาประสะไพล

151

152

153

154

155

ยาแก้ปวดมดลูก

156

157

158

159

ยานิ่งท้องให้ท้องยุบ

160

161

162

163

164

165

ยาขับน้ำคาวปลา

166

167

168

169

170

ท่านให้เอา ผลจันทน์ พริกไทย พริกหอม ขิง พริกหาง ดีปลี สะค้าน สมุลแว้ง พริกเทศ หัวหมู
ตองแตก รากจิงจ้อ แสมทั้ง ๒ สรรพยาทั้งนี้เอาสิ่งละเสมอภาค หัสคุณเทศเท่ายาทั้งหลายทำเป็นผง
กระสายน้ำผึ้ง น้ำส้มซ่า หรือน้ำร้อน แก้โลหิตทำโทษให้เพื่อคั่งในเรือนไฟ

ท่านให้เอา การบูร ๓ บาท ขิงแห้ง ๔ บาท ขมิ้น้อย ๔ บาท เทียนดำ หัวหอม พริกไทย กระเทียม
ดีปลี เกลือสินเธาว์ หนักสิ่งละ ๕ บาท ไพลแห้งเท่ายาทั้งหลาย ทำเป็นผง กระสายน้ำร้อน แก้มุดกิด ขับเลือด
เน่าในเรือนไฟ

ท่านให้เอา เกลือสินเธาว์ กระเทียม พริกไทย สารส้ม กระจวาน กานพลู สิ่งละ ๑ ส่วน ดีปลี ขิง ไพล
สิ่งละ ๒ ส่วน เทียนดำ ๔ ส่วน ให้เป็นยาสด กระสายสุรา แก้ปวดมดลูก ขับโลหิตเน่าร้ายให้ออกหมด

ท่านให้เอา ไพล ๒ บาท ดีปลี กระเทียม พริกไทย สารส้ม ดินประสิว ยาทั้งนี้เอาสิ่งละ ๑ บาท ใบ
มะกาเท่ายาทั้งหลาย ใส่ครกตำเป็นผงเคล้าสุราหรือน้ำส้มสายชูก็ได้

แผ่ลงบนหน้าท้องตรงมดลูก แล้วเอาผ้าทำเป็นวงพวงมาลัยรอบกันหม้อไว้ เอาหม้อตั้งไฟ พออุ่นๆ
วางทับบนผ้า ทำวันละ ๒ ครั้ง แก้ท้องที่ไม่ยุบ ให้อยุบแห่งสนิท

ท่านให้เอา แก่นแสมทะเล เบญจกูล รากปลาไหลเผือก เถาว์ลย์เปรียง แก่นขี้เหล็ก ไพล ราก
ตองแตก หัสคุณเทศ หางไหลแดง สมอทั้ง ๓ เปล้าน้อย กระลำพัก ๓ ตุ่ม แก่นลั่นทม ข่า กระเทียม พริกไทย
รากส้มกุ่ม ขมิ้น้อย ใบมะขาม ใบส้มป่อย ใบส้มเสี้ยว ใบมะกา ฝักส้มป่อย มะขามเปียก ยาดำ สารส้ม หนัก
สิ่งละ ๑ บาท เกลือสินเธาว์ ๒ สลึง เนื้อฝักราชพฤกษ์ ๓ ฝัก ต้มรับประทาน ขับน้ำคาวปลาวิเศษนัก (ชำระ
โลหิตร้ายแก้พรรดิก แก้เสมหะ แก้ท้องผูก)

171

172

ยาบำรุงน้ำนม

173

174

175

176

177

178

179

ยาแก่น้ำมน้อย

180

181

182

183

184

185

186

187

188

189

190

191

192

193

194

195

196

197

198

199

200

ท่านให้เอา ผลเร่ว ใบกระวาน กานพลู พริกไทย ชিংแห้ง ดีปลี อบเชยเทศ ดอกบุนนาค เอาเท่ากัน
จากระย้อม เท่ายาทั้งหลาย ทำผงหรือปั้นเม็ดก็ได้ ละลายกับสุรารับประทาน หน้า ๑ เพื่ออง วันละ ๑ ครั้ง ทำ
ให้น้ำนมข้น และบำรุงน้ำนมให้ออกมาก ให้เอาจันทน์เทศ ชะเอมเทศ น้ำตาลทรายสิ่งละ ๑ บาท กานพลู ผล
มะแว้ง โกงสุล โกงสุลขมา โกงสุลก้านพร้าว โกงสุลพุงปลา โกงสุลจุฬาลัมพา หน้าสิ่งละ ๒ บาท ต้ม รับประทาน เช้า-
เย็น ชำระน้ำนมให้ร่ายกลายเป็นดี

น้ำนมเป็นอาหารของทารกที่ได้ใช้ตั้งแต่คลอด น้ำนมที่ออกมารั้งแรกเป็นน้ำสีเหลืองใสๆ เป็นยา
ระบายท้อง เมื่อทารกดูดกินเข้าไป จะทำให้ถ่ายขี้เทา น้ำนมมารดาต้องมีพอที่ทารกจะรับประทาน ถ้า
มารดาเป็นคนผอมแห้งหรือกำลังน้อย หรือชี้โรคระหว่างเรื้อนไฟ กระทำให้น้ำนมออกไม่พอให้ลูกกิน ก็ให้
ปรุงยาตามตำรับนี้บำรุงน้ำนม ตัวยามีดังนี้

ขนานที่ ๑ ดีปลี รากชะพลู ผักแพวแดง สะค้าน ชิงแห้ง ผลผักชีล้อม ว่านน้ำ แห้วหมู ผลพิลังกาศา
ผิวมะกรูด ยาทั้งนี้ให้เอาเสมอภาค พริกอ่อนเท่ายาทั้งหลาย ทำผง ละลายน้ำส้มซ่า หรือน้ำร้อน เป็นกระสาย
ทำให้แม่ลูกอ่อนกิน มีน้ำนมมาก มีประโยชน์ บำรุงไฟธาตุ ให้โลหิตงาม ถ้าไม่มีระดูให้มีระดูมา ทั้งหาโทษ
มิได้เลย

ขนานที่ ๒ ให้ปรุงรูก โกงสุลทั้ง ๕ เทียนทั้ง ๕ กรุงขมา ชิงแห้ง กระพังโหม ชะมัดต้น ยาทั้งนี้ เอาเสมอ
ภาค ต้ม ๓ เอา ๑ รับประทานเป็นยาประสะน้ำนมให้บริบูรณ์

ขนานที่ ๓ ให้ปรุงรูกว่านน้ำ แห้วหมู สมอไทย รากเพ็ศณุกรรม ชิง อุดพิศ ยาทั้งนี้ต้ม ๓ เอา ๑ กระทำ
ให้น้ำนมบริสุทธิดีนัก

ขนานที่ ๔ ให้ปรุงรูก โกงสุลทั้ง ๕ เทียนทั้ง ๕ รากไทรย้อย เปลือกพิกุล แห้วหมู งาช้าง เขากวางอ่อน จาก
เสนียด โคกกระออม ยาทั้งนี้เอาเสมอภาค ต้ม ๓ เอา ๑ รับประทานเป็นยาประสะน้ำนม

ขนานที่ ๕ ให้ปรุงรูก ผลมะตูมอ่อน แห้วหมู ชิงแห้ง รากขัตมอน ยาทั้งนี้เอาเสมอภาค ต้ม ๓ เอา ๑ กิน
แก่น้ำนม มีกลิ่นควาจัด แก่ควาหาย

ขนานที่ ๖ ให้ปรุงรูกสมอไทย ชิงแห้ง แห้วหมู เอาส่วนเท่ากัน ต้ม ๓ เอา ๑ กินแปรน้ำนมร่ายให้
กลายเป็นดี

ขนานที่ ๗ ให้ปรุงรูกเปลือกสะเดา เปลือกมะหวด เปลือกไม้สัก รากตะขบ รากมะกอก น้ำจากมะกอก
บก ยาทั้งนี้เอาส่วนเสมอภาค (ส่วนละเท่าๆ กัน) ทำเป็นผง ใช้น้ำมะพร้าวมาพิเก เป็นกระสาย กินแก่น้ำนม
มือออกแล้วน้ำนมพล่านดี ฯลฯ

201

202

ยาตองเหล้าคลอดบุตร (เจ็สูก)

203

204

205

206

ท่านให้เอาฝาง ๑ คำฝอย ดีปลี ๑ ชิงแห้ง ๑ พริกไทยล่อน ๑ สารส้ม ๑ กระจีเยม ๑ สรรพยา นี้เอา
สิ่งละ ๒ บาท ตำพอแหลกห่อผ้าขาว ดองสุรารับประทานเช้า-เย็น ในการคลอดบุตร เจ้าของยามีบุตร ๑ คน
ก็ได้ใช้ยาตองขนานนี้ตลอดมาทุกคน

207

ยาตองเหล้าทำให้มดลูกแห้ง

208

209

210

211

212

213

ท่านให้เอาชิง ๑ ดีปลี ๑ เจตมูลเพลิง ๑ ลูกจันทน์ ๑ ดอกจันทน์ ๑ ลูกกระวาน ๑ กานพลู ๑
กระจีเยม ๑ พริกไทยให้มากหน่อย กำจัด ๑ กำจาย ๑ แก่นขี้เหล็ก ๑ หางไหลแดง ๑ หัสศุณเทศ ๑ เทียนดำ
๑ สรรพยา ๑๖ สิ่งนี้เสมอกาก ตำพอขำ ดองกับสุรารับประทานใช้เมื่อคลอดบุตรแล้ว ๑๐ วัน ต่อไป เป็นยา
ขับเลือด ขับลม และขับน้ำคาวปลา ทำให้มดลูกแห้งสนิท ไข้แก้ลม ซึ่งมีอาการให้ตาเหลือ ปากเปื่อยบิด แก้
โรคลมได้ทุกอย่าง คนที่อยู่ไฟไม่ได้ มีอาการชูปผอม รับประทานยานี้แล้วทำให้ปกติ ผิวพรรณสวยงาม

214

ยาท่านขุนศรี ขนานที่ ๒๑

215

216

217

218

219

ท่านให้เอา ใบผักเบ็ดแดง ดีปลี ๑ ชิงแห้ง ๑ กระจีเยมแห้ง ๑ ไพลแห้ง ๑
ยาทั้งนี้เอาสิ่งละ ๑ บาท พริกไทยล่อน ๔ บาท ใบบัวบกหนัก ๘ บาท บดทำผง ละลายสุราโรงครึ่ง
ละ ๑ ช้อนกาแฟ ก่อนอาหารวันละ ๒ ครั้ง แก้เห็งือไม่ตก น้ำคาวปลาไม่เดิน ขับฟอกโลหิต รับประทาน
ประจำคลอดบุตรดีนัก แก้ขำ รับประทานกับสุรา

220

ขนานที่ ๔ ยาขับเลือดคลอดบุตร

221

222

223

224

ท่านให้เอา พริกไทย ๔ ส่วน กระจีเยม ๔ ส่วน เทียนดำ ๔ ส่วน การบูร ๔ ส่วน ไพล ๔ ส่วน ผิว
มะกรูด ๔ ส่วน ดีปลี ๔ ส่วน หญ้าย่องไฟ ๔ ส่วน ใบบัวบก ๔ ส่วน ตากแห้ง ทำผงละลายน้ำ ร้อนหรือสุรา
ขับเลือดเน่า น้ำคาวปลาให้เดินสะดวกได้

225

ยาแก้มดลูกฟกบวม

226

227

228

229

อาการนี้เกิดขึ้นเพราะแท้งลูก คลอดลูก หรือเป็นด้วยมักมากด้วยมาตุคาม ให้ปรุงยาเหล่านี้แก้ คือ
ขนานที่ ๑ ให้ปรุงด้วย มหาหิงค์ ผลจันทน์เทศ ดอกจันทน์เทศ น้ำประสานทอง หนักสิ่งละ ๑ สลึง
ยาดำ เกลือสินเธาว์ หนักสิ่งละ ๒ สลึง ผลสลอดหนัก ๑ สลึง กานพลู เหล้ายาทั้งหลาย บด ด้วย
น้ำอ้อยที่ต้มเดือด ๓ พลั่ง เป็นกระสาย บดปั้นแท่งเท่าเม็ดนุ่นกินหนักครั้งละ ๑ เพ็อง ตามธาตุหนักเบา

260

261

ยาประสะวานน้ำใช้ขับเลือด

262

ท่านให้เอาฝักส้มป่อยคั่วไฟ พริกไทย ดีปลี ขิงแห้ง สรรพยาทั้งนี้เอาสิ่งละเสมอภาค เอาวานน้ำเท่ายา

263

ทั้งหลาย บดเป็นผง บั่นเม็ดไว้ละลายสุราโรง รับประทานขับโลหิตดีนักแล

264

ยาเขียวส้ม ขับเลือด ขับน้ำคาวปลา รับประทานอยู่ไฟ ให้มดลูกเข้าอยู่เร็วและมีน้ำนมดี

265

ท่านให้เอา ขิง ข่า กระชาย หัวหอม กระเทียม ไพล พริกไทย ตะไคร้ ดีปลี สารส้ม เจตมูลเพลิง หัวทองดึง

266

ใบทองหลางใบมน ใบจิงจ้อใหญ่ ใบปิบ เกลือ ยาทั้งนี้เอาเสมอภาค ย้าพอแหลกใส่กะละมังใส่น้ำมะนาวเคล้าให้

267

ท่วมยา ตากแดดให้เอามีดมะนาวใส่ด้วย

268

ตากแห้งแล้ว ทำผงบดด้วยน้ำมะนาว บั่นเม็ดยาขนานนี้ ยิ่งเปรี้ยวเท่าใด ก็ยิ่งมีสรรพคุณดี ละลายสุราโรง

269

รับประทานแก้เลือดขึ้นและขับเลือดด้วยถ้าออกไฟแล้วรับประทานเรื่อยไปจะทำให้มีน้ำนมดีและบริสุทธิ์เด็กนั้นก็

270

เลี้ยงง่าย แก้ลมจุกเสียด แก้เสมหะพิการ กันตานซางขโมย แก้ท้องลุ่ง พุงโร รับประทานยานี้ดีนัก

271

272

ยาหม้อถายน้ำคาวปลา ขนานศักดิ์สิทธิ์

273

ท่านให้เอา เบญจกูล สิ่งละ ๑ ราก ปลาไหลเผือก ๑ เถาว์ลยเปรียง ๑ แก่นขี้เหล็ก ๑ แก่นแสม ทะเล ๑ ไพล

274

๑ รากตองแตก ๑ หัสศุณเทศ ๑ หางไหลแดง ๑ ผลสมอทั้ง ๓ สิ่งละ ๑ เปล้าน้อย ๑ กระลำพัก ๓ ตุ่ม ๑ แก่นลั่นทม

275

๑ ข่า ๑ กระเทียม ๑ พริกไทย ๑ รากส้มกุ้ง ๑ ขมิ้น้อย ๑ ใบมะขาม ๑ ใบส้มป่อย ๑ มะขามเปียก ๑ ยาตำ ๑ เกลือ

276

สินเธาว์ ๑ เนื้อฝักราชพฤกษ์ ๓ ฝัก สารส้ม ๑ สรรพยา ๓๔ สิ่งนี้เอาสิ่งละเท่ากัน เป็นยาต้มรับประทานเช้า ช้าระ

277

โลหิตเน่าร้ายและน้ำคาวปลาให้ตกสิ้นแล

278

ครรรภ์แก่ครบกกำหนดในเวลาจนคลอดแต่โบราณมา ท่านให้ใช้ผิวมะกรูดหรือหัวตะไคร้ทุบให้ดมเพื่อให้มี

279

ลมเบ่งออกง่าย เมื่อพิเคราะห์ดูสรรพคุณแล้วเห็นว่าดีจริงๆ เพราะเป็นเครื่องหอมชูกำลัง กันเป็นลม หน้ามืด บาง

280

ชนบทที่ใช้หัวตะไคร้ร่วมกับน้ำปูนใสทาท้อง แต่ที่เขานิยมกันมากก็คือ ๑. เกล็ดปลาช่อนคั่วให้เกรียม ๒. รากข้ดมอน

281

๓. เทพทาโร สรรพยาทั้ง ๓ สิ่งนี้ ทำผงบดบั่นเม็ดด้วยน้ำดอกไม้เทศ ผึ่งลมละลายน้ำร้อนรับประทานให้มีลมเบ่ง

282

ถึงกำหนดคลอด พอได้ฤกษ์ยามยามดีก็คลอดพ้นจากครรภ์มารดา ส่วนหอมผดุงครรภ์ก็มีหน้าที่รับ

283

เอาทารกออกมา เอานิ้วควักโลหิตและสิ่งโสโครกในปากทารกนั้นออก แล้วเอาน้ำผงทองคำเปลวกวาดที่ต้นลิ้น เพื่อ

284

มิให้ทารกนั้นมีโรคปวยเจ็บ แก้ลมซางและตานซางต่างๆ ถ้าหอมผดุงครรภ์ควักโลหิตในปาก ทารกนั้นออกไม่หมด

285

หรือไม่ได้ควักออกแล้ว ทารกนั้นมักจะมีโรคเจ็บปวย เป็นลมซางและโรคตานซางต่างๆ ที่เรียกว่า น้ำผงทองคำ นั้น

286

คือเอาน้ำผึ้งเทใส่โกร่งบดยาแล้วเอาทองคำเปลวอย่างแท้ใส่พอควร กวนให้ละเอียดแล้วป้ายต้นลิ้นทารก ต่อมา

287

ภายหลังท่านโบราณจารย์ท่านได้ประกอบยาขนานนี้ขึ้นแทนน้ำผงทองคำให้ชื่อว่า ยากวาดเด็กอ่อน มีตัวยาดังนี้

288

ให้เอามีดมะกอกเผา ๓ เม็ด ลั่นทะเลบั้งไฟให้เหลือง ๑ ทองคำเปลว ถ้าใบใหญ่ ๓ แผ่น แผ่นเล็ก ๕ แผ่น บดทำผง

289

ละเอียด บั่นแท่งหรือทำเม็ดได้ กวาดแก้ลม แก้หละ แก้ซาง